

JOHN KEANE

Σύντομη ιστορία της δημοκρατίας

Μετάφραση: Γιώργος Μαραγκός

ΜΕΤΟΙΧΜΙΘ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Πρώτη έκδοση Μάιος 2023

Τίτλος πρωτοτύπου John Keane, *The shortest history of Democracy*,
Black Inc., 2022

Χάρτες και εικονογράφηση Alan Laver

Επιμέλεια – Διόρθωση τυπογραφικών δοκιμίων Αρετή Μπουκάλα
Μακέτα εξωφύλλου Bend Studio

© 2022, John Keane

© 2022, Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ** (για την ελληνική γλώσσα)

ISBN 978-618-03-3554-5

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 83554

Κ.Ε.Π. 5479, Κ.Π. 16630

Κατόπιν συμφωνίας με Black Inc.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003500, fax: 211 3003562
metaixmio.gr · metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση
Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562

Βιβλιοπωλεία ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

- Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562
- Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Χρονολόγιο της δημοκρατίας</i>	10
<i>Εισαγωγή</i>	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
<i>Δημοκρατία συνέλευσης</i>	31
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
<i>Δημοκρατία εκλογών</i>	93
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
<i>Δημοκρατία ελέγχου</i>	183
<i>Σημειώσεις</i>	259
<i>Κατάλογος εικόνων</i>	271

ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

- 2500 π.Χ. Οι πρώτες λαϊκές συνελεύσεις στη Συρία-Μεσοποταμία.
- 1500 π.Χ. Στην ινδική υποήπειρο εμφανίζονται δημοκρατίες που κυβερνώνται από συνελεύσεις.
- 1450 π.Χ. Η Γραμμική Β των Μυκηναίων περιέχει λέξεις *δάμος* και *δαμοκόρος*.
- 1100 π.Χ. Αναπτύσσονται οι φοινικικές λαϊκές συνελεύσεις.
- 650-600 π.Χ. Αρχίζουν να ανθούν οι ελληνικές συνελεύσεις.
- 507 π.Χ. Στην Αθήνα ξεκινάει η μετάβαση στη δημοκρατία.
- 460-370 π.Χ. Η ζωή του Δημόκριτου, του γελαστού δημοκράτη.
- 336 π.Χ. Εμφανίζεται η *Δημοκρατία*, θεά της δημοκρατίας, σε αθηναϊκό νόμο που έχει χαραχτεί σε μάρμαρο.
- 260 π.Χ. Τα μακεδονικά στρατεύματα συντρίβουν τελικά την αθηναϊκή δημοκρατία.

ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΚΛΟΓΩΝ

- 600 μ.Χ κ.ε. Γέννηση του Ισλάμ και του εθίμου του *γουακίλ* (αντιπροσώπευση νομικών, εμπορικών και θρησκευτικών ζητημάτων εκ μέρους τρίτων).
- 930 Συνελεύσεις στις Φερόες Νήσους και στην Ισλανδία.
- 1188 Τα πρώτα κοινοβούλια στη βόρεια Ισπανία.
- 1215 Υπογράφεται η Μάγκνα Χάρτα (ένας σπουδαίος καταστατικός χάρτης ελευθεριών).
- 1414-1418 Συνέλευση της Κωνσταντίας, όπου οι επίσκοποι εκλέγουν πάπα.
- 1600 Αντίσταση της οργάνωσης Θείες Διαθήκες στην τυραννία της Σκωτίας.
- 1644 *Αρεοπαγιτικά* του Τζον Μίλτον
Υπεράσπιση της ελευθερίας του τύπου.
- 1649 Δημόσια εκτέλεση του βασιλιά Καρόλου Α΄
Σύντομη περίοδος ρεπουμπλικανικής κυβέρνησης στην Αγγλία.
- 1765 Ο μαρκήσιος ντ' Αρζανσόν ορίζει την «πραγματική» δημοκρατία με αντιπροσωπευτική μορφή.
- 1776 Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ
Γέννηση μιας αυτοκυβερνώμενης δημοκρατίας.
- 1789 Γαλλική Επανάσταση
Εκτέλεση του Λουδοβίκου ΙΣΤ΄.

	<p>1791 Εκδίδονται τα <i>Δικαιώματα του ανθρώπου</i> του Τόμας Πέιν τα οποία έγιναν πολύ δημοφιλή. </p>
	<p>Δεκαετία του 1820 Γέννηση του πολυκομματικού ανταγωνισμού στις εκλογές. Εμφάνιση των καουδιγιο στην ισπανική Αμερική</p>
	<p>1835-40 Εκδίδεται σε δύο τόμους το κλασικό <i>Δημοκρατία στην Αμερική</i> του Αλεξίς ντε Τοκβίλ.</p>
	<p>1835-40 Καθιερώνεται η μυστική ψήφος.</p>
	<p>Δεκαετία του 1890 Δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες στη Νέα Ζηλανδία, στη Νότια Αυστραλία, στο Κολοράντο, στη Γιούτα, στο Άνταχο και σε τμήματα του Καναδά. </p>
	<p>1900 Πρώτες μεταρρυθμίσεις για το σύστημα πρόνοιας στην Ουρουγουάη.</p>
	<p>1920-1939 Καταστροφή της δημοκρατίας εκλογών από την πορφυρή τυραννία, τη στρατιωτική δικτατορία και τον απολυταρχισμό. Ξεσπάει ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος.</p>
<p>ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΛΕΓΧΟΥ</p>	<p>1945 Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών.</p>
	<p>Έκδοση του έργου <i>Τα παιδιά του φωτός και τα παιδιά του σκότους</i> από τον Ράινχολντ Νίμπουρ.</p>
	<p>1948 Υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.</p>
	<p>Δεκαετία του 1950 Νέο ινδικό Σύνταγμα (26 Ιανουαρίου 1950) και πρώτες γενικές εκλογές (Οκτώβριος 1951-Φεβρουάριος 1952).</p>
	<p>Δεκαετία του 1960 Δίκτυα πολιτικών δικαιωμάτων, διαμαρτυρίες και σεμινάρια. Αναβίωση του φεμινισμού, των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων, των δικαιωμάτων των αναπήρων και άλλων κοινωνικών κινήματων.</p>
	<p>1972 Πρώτα πολιτικά κόμματα των πρασίνων στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία.</p>
	<p>1974 Επανάσταση των γαριφάλων στην Πορτογαλία. </p>
	<p>1989 Βελούδινες επαναστάσεις στην Κεντρική-Ανατολική Ευρώπη. Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.</p>
	<p>Δεκαετία του 1990 Απελευθέρωση του Νέλσον Μαντέλα (11 Φεβρουαρίου 1990) και τέλος του απαρτχάιντ (27 Απριλίου 1994). Εορτασμοί για τον παγκόσμιο θρίαμβο της φιλελεύθερης δημοκρατίας. </p>
	<p>Δεκαετία του 2000 Πισωγυρίσματα λαϊκισμού στη Βραζιλία, στην Ιταλία, στην Πολωνία, στο Μεξικό και σε άλλες χώρες. Επέκταση της παγκόσμιας ισχύος νέων δεσποτικών καθεστώτων στην Κίνα, στη Ρωσία, στην Τουρκία και στη Σαουδική Αραβία.</p>
	<p>2020 Πανδημία του κορωνοϊού. Το Ινστιτούτο V-Dem της Σουηδίας αναφέρει αξιοσημείωτη πτώση της στήριξης της δημοκρατίας.</p>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εκατομμύρια πολίτες σε όλο τον κόσμο θέτουν σήμερα ερωτήματα υψίστης σημασίας: Τι συμβαίνει με τη δημοκρατία, έναν τρόπο διακυβέρνησης και ζωής που μέχρι σήμερα υποτίθεται ότι είχε επικρατήσει σε όλο τον κόσμο; Γιατί θεωρείται παντού ότι βρίσκεται σε υποχώρηση ή ότι είναι αντιμέτωπη με τον αφανισμό; Αν μη τι άλλο, έχουν δίκιο που αναρωτιούνται.

Τρεις δεκαετίες πριν, η δημοκρατία έμοιαζε να είναι ευλογημένη από τον Θεό. Η εξουσία του λαού είχε σημασία. Η δημόσια αντίσταση στην αυθαίρετη εξουσία άλλαξε τον κόσμο. Κατέρρευσαν στρατιωτικές δικτατορίες. Ανατράπηκε το απαρτχάιντ. Έγιναν βελούδινες επαναστάσεις, ενώ ακολούθησαν επαναστάσεις της τουλίπας και πορτοκαλί επαναστάσεις. Οι αρουραίοι της πολιτικής συνελήφθησαν ή παραπέμφθηκαν σε δίκες, σκοτώθηκαν στη φυλακή ή εκτελέστηκαν επιτόπου.

Τώρα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Στη Λευκορωσία, στη Βολιβία, στη Μιανμάρ, στο Χονγκ Κονγκ και σε άλλα μέρη, οι πολίτες υφίστανται συλλήψεις, φυλάκιση, ξυλοδαρμούς και εκτελέσεις. Αλλού οι δημοκράτες δείχνουν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, να τους κατακλύζουν συναισθήματα ότι οι

καιροί μας είναι παράδοξα παρανοϊκοί και να τους ανησυχούν ότι οι μεγάλες δημοκρατίες, όπως της Ινδίας, των Ηνωμένων Πολιτειών, της Βρετανίας, της Νότιας Αφρικής και της Βραζιλίας, ολισθαίνουν προς τον γκρεμό, αφού παρασύρονται από μια επιδεινούμενη κοινωνική ανισότητα, την αδιαφορία των πολιτών και τη σήψη των αργοκίνητων κυβερνητικών θεσμών. Είναι ολοένα και μεγαλύτεροι οι φόβοι ότι η δημοκρατία σαμποτάρεται από την οργισμένη λαϊκή στήριξη για δημαγωγούς ή από τον καπιταλισμό παρακολούθησης, τις ασθένειες, την άνοδο της Κίνας, τους δεσπότες πουτινικού τύπου που μιλούν τη γλώσσα της δημοκρατίας, αλλά δεν δίνουν δεκάρα για την ουσία της. Την ίδια στιγμή βρίσκονται σε άνοδο ο εφησυχασμός και ο σκεπτικισμός: υπάρχουν εκείνοι που λένε ότι οι αναφορές στη νόσηση και τον επικείμενο θάνατο της δημοκρατίας δεν είναι παρά μελοδραματισμοί – φορτισμένη περιγραφή μιας παροδικής μόνο περιόδου πολιτικού απολογισμού και δομικής αναπροσαρμογής.

Η *Σύντομη ιστορία της δημοκρατίας* αντλεί έμπνευση από τα δύσκολα αυτά ερωτήματα και αμφιβολίες, και ως εκ τούτου δεν μπορεί να προσφέρει μια συνοπτική απάντηση: ενώ πρακτικά όλες οι δημοκρατίες αντιμετωπίζουν τη βαθύτερη κρίση τους από τη δεκαετία του 1930, σε καμία περίπτωση δεν έχει επανέλθει η ζοφερή εκείνη περίοδος. Ναι, ισχυρές οικονομικές και γεωπολιτικές δυνάμεις παίρνουν για άλλη μια φορά το πάνω χέρι, εναντίον του πνεύματος και της ουσίας της δημοκρατίας. Η μεγάλη επιδημία του κορονοϊού που άρχισε να σαρώνει τον κόσμο το 2020 έχει κάνει τα πράγματα πολύ χειρότερα, όπως

έκανε και η πανδημία της γρίπης έναν αιώνα πριν. Το παλιό ρητό ότι οι απλοί άνθρωποι δεν έχουν καμία σημασία και ότι η δημοκρατία είναι για να καλύπτουν οι πλούσιοι τις πράξεις τους εξακολουθεί να ισχύει εν μέρει. Το ίδιο ισχύει και για την εξάπλωση της βίαιης αστυνόμευσης και της παρακολούθησης των απογοητευμένων πολιτών. Με τη σταδιακή παρακμή των Ηνωμένων Πολιτειών, την εκ νέου ανάδειξη μιας κινεζικής αυτοκρατορίας γεμάτης αυτοπεποίθηση και τις ατέρμονες ταραχές που προκλήθηκαν από τη διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης και τον δεσποτισμό των αραβικών περιοχών, οι καιροί μας είναι ελάχιστα λιγότερο ταραγμένοι ή σημαντικοί. Και όμως –και η προϋπόθεση εδώ είναι θεμελιώδης– οι καιροί μας προκαλούν τέτοιον προβληματισμό και σύγχυση ακριβώς επειδή είναι διαφορετικοί.

ΜΙΑ ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο είναι μοναδικοί οι καιροί μας απαιτεί να αντιμετωπίσουμε με σοβαρότητα το παρελθόν. Γιατί όμως; Πώς είναι δυνατόν η ανάμνηση του παρελθόντος να μην είναι απλώς χρήσιμη αλλά ζωτικής σημασίας όταν εξετάζουμε τη μοίρα της δημοκρατίας στα χαλεπά αυτά έτη του 21ου αιώνα; Το πιο προφανές είναι πως η ιστορία έχει σημασία επειδή όταν δεν γνωρίζουμε το παρελθόν είναι σίγουρο ότι θα παρανοήσουμε το παρόν. Δεν έχουμε κανένα μέτρο για τα πράγματα. Η απόρριψη της λήθης μάς κάνει πιο σοφούς. Μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα τις νέες δοκιμασίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες δημοκρατίες.

Υπάρχει και κάτι άλλο. Το μικρό αυτό βιβλίο έχει σκοπό να προκαλέσει έναν θαυμασμό για τη δημοκρατία. Δεν πρόκειται για μια συνάντηση με το παρελθόν αρχαιολατρικού τύπου, μια ιστορία για χάρη της ιστορίας. Είναι μάλλον μια οδύσσεια γεμάτη με απροσδόκπτες στροφές, μια αφήγηση των μαγικών εκείνων στιγμών που γεννήθηκε, ωρίμασε ή έφτασε σε δύσκολο τέλος η δημοκρατία. Το βιβλίο διερευνά τις μεγάλες συνέχειες, τις σταδιακές αλλαγές, τις χαοτικές στιγμές και τις ξαφνικές αναταράξεις που έχουν χαρακτηρίσει την ιστορία της. Δίνει σημασία σε παλιούς κραδασμούς και πισωγυρίσματα, όταν η δημοκρατία δέχτηκε θανατηφόρα χτυπήματα ή διέπραξε δημοκτονία. Σπκώνει το χέρι να αγγίξει τους γρίφους –γιατί η δημοκρατία, για παράδειγμα, συνήθως απεικονίζεται ως γυναίκα– και αποκαλύπτει κάμποσες εκπλήξεις. Έχει επίσης στόχο να ταράξει τις орθοδοξίες.

Η ιστορία μπορεί να οδηγήσει σε κατεργαριές. Το βιβλίο αυτό αποχαιρετάει το κλισέ ότι η δημοκρατία γεννήθηκε στην Αθήνα και την προκατειλημμένη πεποίθηση ότι ο πρώιμος ισλαμικός κόσμος δεν συνέβαλε καθόλου στο πνεύμα και στους θεσμούς της δημοκρατίας. Υποστηρίζει την ύπαρξη μιας παγκόσμιας ιστορίας της δημοκρατίας και απορρίπτει επομένως τον σημαντικό αλλά μονόφθαλμο ισχυρισμό του πολιτικού επιστήμονα Σάμιουελ Π. Χάντινγκτον ότι η πιο σημαντική εξέλιξη της γενιάς μας είναι το «τρίτο κύμα» της φιλελεύθερης δημοκρατίας αμερικανικού τύπου που οφείλεται σε γεγονότα τα οποία συνέβησαν στη Νότια Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Δείχνει γιατί η δημοκρατία είναι κάτι πολύ περισσότερο από περιοδικές

«ελεύθερες και δίκαιες» εκλογές, όπως πίστευε ο Χάντινγκτον, και γιατί η γέννηση μιας νέας μορφής δημοκρατίας ελέγχου τα χρόνια μετά το 1945 έχει πολύ περισσότερες συνέπειες και παραμένει έτσι μέχρι και σήμερα.

Το βιβλίο αυτό δεν είναι ένα πράγμα: μια ζοφερή αφήγηση καταστροφών. Όταν δίνουμε σημασία στις αλληλένδετες μοίρες της δημοκρατίας, δεν ανυψώνεται το πθικό των αμφισβητούτων και των δεσποτών που προειδοποιούν με αλαζονικούς τρόπους πως, όταν έχουμε να κάνουμε με τη δημοκρατία, τα πάντα συνήθως καταλήγουν με άσχημο τρόπο. Το βιβλίο συμφωνεί με τη διακεκριμένη Γαλλίδα μελετήτρια στην κλασική ιστορία Νικόλ Λορό: η ιστορία της δημοκρατίας έχει καταγραφεί κατά κύριο λόγο από τους εχθρούς της, όπως ο αρχαίος Έλληνας ιστορικός και στρατηγός Θουκυδίδης (περ. 460-400 π.Χ.) και ο Φλωρεντίνος διπλωμάτης και πολιτικός συγγραφέας Νικολό Μακιαβέλι (1469-1527). Αντίθετα, οι σελίδες αυτές παίρνουν το μέρος της δημοκρατίας, αλλά προσπαθούν σκληρά να απαλλαγούν από τις ψευδαισθήσεις και τις προκαταλήψεις και να προφυλαχτούν από τους κινδύνους ότι η ιστορία μπορεί να φτάσει σε σημείο να μοιάζει με ταχυδακτυλουργικά κόλπα που κάνουν οι ζωντανοί στους νεκρούς. Η δημοκρατία δεν έχει ανάγκη από αστυνομία μνήμης. Το σύντομο αυτό βιβλίο δεν θεωρεί ότι είναι η τελευταία λέξη για τη δημοκρατία επειδή γνωρίζει τα πάντα για το παρελθόν της· ή ότι γνωρίζει εκ των προτέρων ότι, παρά τα όσα έχουν συμβεί, τα πάντα θα καταλήξουν καλά ή και άσχημα. Δεν είναι ούτε ανόπτα αισιόδοξο ούτε δογματικά απαισιόδοξο για το μέλλον. Είναι, πάντως, φορέας ελπίδας.

Στην τελική ευθεία για τις αμερικανικές εκλογές τον Νοέμβριο του 2020, η Ασιάτισσα-Αμερικανίδα καλλιτέχνης Αμάντα Φινγκμποντιπακίγια (γενν. 1992) συνεργάστηκε με την ομάδα υπεράσπισης κοινωνικών δικαιωμάτων MoveOn για να φτιάξουν αφίσες με σκοπό να αντιμετωπίσουν την παραπληροφόρηση και να εμπνεύσουν τους απογοητευμένους πολίτες να ψηφίσουν και να «συνεχίσουν να αγωνίζονται για το δικαίωμά τους να το κάνουν».

Η αιχμηρή υπεράσπιση της δημοκρατίας που διαπερνά αυτές τις σελίδες αντλεί δυνάμεις από τη μνήμη των πεσόντων. Έμπνευση αποτελούν οι συναντήσεις με πολυάριθμους χαρακτήρες οι οποίοι συνήθως ξεχνιούνται αλλά έφαγαν, ήπιαν, γέλασαν, αναστέναξαν, έκλαψαν και πέθαναν για τη δημοκρατία, ανθρώπους από το μακρινό παρελθόν των οποίων τα λόγια και οι πράξεις μας εμπνέουν και μας θυμίζουν ότι η δημοκρατία, αν την κατανοήσουμε σωστά, παραμένει το πιο ισχυρό όπλο που έχει επινοηθεί μέχρι σήμερα από τους ανθρώπους για την απο-

τροπή της κακόβουλης κατάχρησης εξουσίας. Το βιβλίο ερευνά τη μυστική προέλευση και σύγχρονη σημασία των παλιών θεσμών και ιδανικών, όπως είναι η διακυβέρνηση μέσω λαϊκής συνέλευσης· το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, των εργατών και των απελεύθερων· τη μυστική ψήφο· τη δίκη με ενόρκους· και την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση. Όσοι έχουν περιέργεια για τα πολιτικά κόμματα, τις περιοδικές εκλογές, τα δημοψηφίσματα, το ανεξάρτητο δικαστικό σώμα, τις επιτροπές αλήθειας, την κοινωνία των πολιτών και τις πολιτικές ελευθερίες, όπως η ελευθερία του τύπου, θα μείνουν ικανοποιημένοι. Το ίδιο ισχύει και για όσους ενδιαφέρονται για τη διερεύνηση των νοημάτων, τα οποία αλλάζουν και αμφισβητούνται διαρκώς, της δημοκρατίας ή της κακοφωνίας από τους αντιφατικούς λόγους που δίνονται γιατί είναι καλό ή κακό κάτι τέτοιο ή γιατί ένα εντυπωσιακό χαρακτηριστικό της δημοκρατίας είναι το γεγονός ότι δίνει στους ανθρώπους την ευκαιρία να κάνουν ανόητα πράγματα κι έπειτα να αλλάξουν γνώμη και άλλα αστεία κατάλληλα για οποιαδήποτε εκδήλωση μια νύχτα εκλογών.

Ένα από τα καλύτερα αστεία περί δημοκρατίας –το είπε ο διορισμένος από τον Χίτλερ υπουργός Προπαγάνδας του Ράιχ Γιόζεφ Γκέμπελς– είναι ότι δίνει στους εχθρούς της τα μέσα να την καταστρέψουν και, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε, να μετατρέψει τη μνήμη της στη σκόνη του χρόνου. Ας εξετάσουμε πιο προσεκτικά το κακό αυτό φασιστικό αστείο. Αρκετές φορές κατά το παρελθόν, οι δημοκρατίες σκόνταψαν και έπεσαν και μερικές φορές δεν ξανασηκώθηκαν. Το βιβλίο αυτό είναι μια ιστορία προειδοποίησης, αλλά έχει κι ένα όπλο. Δείχνει ότι η ιστορία

δεν αποτελεί αφήγηση που παίρνει το μέρος των εχθρών της δημοκρατίας. Δεν πρόκειται για επιτάφιο, για μια λυπητερή ιστοριούλα καταστροφής γραμμένη σε πρόζα και υποσημειώσεις. Για να παραφράσω τον Βολταίρο, τον σοφό αυτό του 18ου αιώνα (1694-1778), δεν είναι ο ήχος από τις μεταξένιες παντόφλες στον επάνω όροφο, αλλά από τα ξύλινα τσόκαρα στον κάτω. Σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μια ακολουθία από φρικτά περιστατικά, αλλά δείχνει ότι η ιστορία μπορεί να υπερασπιστεί τους αδύναμους. Η ιστορία δεν είναι επικήδειος· μπορεί να εμπνεύσει δίνοντάς μας τα κίνητρα να δούμε ότι η πολύτιμη επινόηση που αποκαλείται δημοκρατία συνήθως χτίζεται με μεγάλη δυσκολία, αλλά δεν καταστρέφεται τόσο εύκολα από τους εχθρούς της, από απεισκευσία ή από νωχελική αδράνεια.

ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΤΙΤΑΝΙΣΜΟΥ

Παρόλο που η δημοκρατία δεν έχει ενσωματωμένες εγγυήσεις επιβίωσης, έχει υπάρξει συχνά μαία πολιτικής και κοινωνικής αλλαγής. Κι εδώ φτάνουμε σε ένα περίπλοκο σημείο με σημαντικές συνέπειες. Οι δημοκράτες δεν άλλαξαν απλώς την πορεία της ιστορίας – για παράδειγμα, ξεμπροστιάζοντας και εκδιώκοντας μονάρχες, τυράννους, διεφθαρμένα κράτη και ολόκληρες αυτοκρατορίες που κυβερνιόνταν από βάνους ή ανόητους αυτοκράτορες. Μπορεί να πει κανείς –κι εδώ έχουμε ένα παράδοξο– ότι η δημοκρατία κατέστησε εφικτή την ιστορία. Όταν γίνεται κατανοητή απλώς ως αυτοδιακυβέρνηση των ανθρώπων, η γέννηση της δημοκρατίας συνεπάγεται κάτι που εξακολουθεί να έχει ριζοσπαστική χροιά: θεωρούσε ότι οι άνθρωποι μπο-

ρούσαν να επινοήσουν θεσμούς που τους επέτρεψαν να αποφασίσουν, ως ίσοι, πώς θα ζήσουν μαζί στον πλανήτη μας. Αυτό μπορεί να δείχνει αρκετά εμφανές, αλλά σκεφτείτε για μια στιγμή τη σημασία του. Η ιδέα ότι θνητοί με σάρκα και οστά μπορούσαν να οργανωθούν σε αγορές, με την αρχαία έννοια, όπου μπορούσαν να συζητήσουν πάνω σε θέματα χρημάτων, οικογένειας, νόμου και πολέμου ως ισότιμοι και να αποφασίσουν τι μέλλει γενέσθαι – η δημοκρατία υπό την έννοια αυτή ήταν μια επινόηση που προκαλεί ανατριχίλα επειδή ήταν στην ουσία η πρώτη *εύπλαστη* μορφή διακυβέρνησης.

Σε σύγκριση με πολιτικά καθεστώτα όπως η τυραννία και η μοναρχία, των οποίων η νομιμότητα και η διάρκεια εξαρτώνται από παγιωμένους και άκαμπτους κανόνες, η δημοκρατία αποτελεί την εξαίρεση ως προς το γεγονός ότι απαιτεί από τους ανθρώπους να βλέπουν ό,τι δημιουργείται πάνω στις θίνες του χρόνου και του τόπου και πρέπει επομένως, για να μην παραδοθούν σε μονάρχες, αυτοκράτορες και δεσπότες, να ζουν ανοιχτά και διαλλακτικά. Η δημοκρατία είναι φίλη του απρόοπτου. Με τη βοήθεια μέτρων όπως είναι η ελευθερία των δημόσιων συναθροίσεων, οι φορείς εναντίον της διαφθοράς και οι περιοδικές εκλογές, προάγει την απροσδιοριστία. Ενισχύει την επίγνωση των ανθρώπων για το ότι δεν είναι απαραίτητο στο μέλλον τα πράγματα να είναι όπως σήμερα. Η δημοκρατία σπέρνει αμφιβολίες για αναφορές στην «ουσία» των πραγμάτων, για άκαμπτες συνθήκες και αμετάβλητες, υποτίθεται, διευθετήσεις. Ενθαρρύνει τους ανθρώπους να βλέπουν ότι οι κόσμοι τους μπορούν να αλλάξουν. Μερικές φορές πυροδοτεί την επανάσταση.

Η δημοκρατία έχει μια *sauvage* (άγρια) ποιότητα, όπως αρεσκόταν να λέει ο Γάλλος στοχαστής Κλοντ Λεφόρ (1924-2010). Καταρρακώνει τις βεβαιότητες, υπερβαίνει τα όρια και δεν καθυποτάσσεται εύκολα. Ζητάει από τους ανθρώπους να δουν τι κρύβεται πίσω από τα λόγια των θεών, των ελέω Θεού ηγεμόνων, ακόμα και της ανθρώπινης φύσης, να εγκαταλείψουν κάθε αξίωση εγγενούς προνομίου που βασίζεται στη «φυσική» ανωτερότητα εγκεφάλου ή αίματος, χρώματος του δέρματος, κάστας, τάξης, θρησκευτικής πίστης, ηλικίας ή σεξουαλικής προτίμησης. Η δημοκρατία αλλοιώνει την εξουσία.

Ενθαρρύνοντας τους ανθρώπους να δουν ότι η ζωή τους μπορεί να υποστεί αλλαγές, η δημοκρατία αυξάνει την επίγνωση του τι είναι πιθανότεα το ύψιστο πολιτικό πρόβλημα: πώς να αποτρέψει την εξουσία των λίγων, των πλουσίων ή των ισχυρών, που φέρονται λες και είναι πανίσχυροι θάνατοι γεννημένοι για να κυβερνούν; Η δημοκρατία λύνει το παλιό αυτό πρόβλημα του τιτανισμού –της εξουσίας από εκείνους που προσποιούνται πως είναι γίγαντες– υπερασπίζοντας μια πολιτική τάξη που διασφαλίζει το γεγονός ότι αποτελεί μόνιμα ένα ανοικτό ερώτημα το ποιος παίρνει πόσα, πότε και με ποιον τρόπο. Από τα πρώτα της βήματα, η δημοκρατία αναγνώριζε ότι, παρόλο που οι άνθρωποι δεν ήταν άγγελοι, ήταν τουλάχιστον αρκετά καλοί για να αποτρέπουν άλλους ώστε να μη φέρονται σαν να ήταν. Και η άλλη πλευρά του νομίσματος: από τη στιγμή που οι άνθρωποι δεν είναι άγιοι, δεν είναι δυνατό να εμπιστευτούμε κανέναν να κυβερνάει τους άλλους χωρίς έλεγχο της εξουσίας του. Η δημοκρατία υποθέτει, όπως είπε κάποτε ο Κινέζος συγγραφέας Λιν Γιουτάνγκ (1895-

1976), ότι οι άνθρωποι μοιάζουν πιο πολύ με δυνητικούς απατεώνες παρά με έντιμους πολίτες και ότι, αφού δεν μπορούμε να περιμένουμε να είναι πάντα καλοί, πρέπει να βρεθούν τρόποι ώστε να καταστεί αδύνατο να είναι κακοί.¹ Το δημοκρατικό ιδανικό είναι η διακυβέρνηση των ταπεινών, από τους ταπεινούς, για τους ταπεινούς. Σημαίνει κυβέρνηση του λαού, του οποίου η κυρίαρχη εξουσία να παίρνει αποφάσεις δεν πρέπει να παραχωρείται σε φανταστικούς θεούς, στη στεντόρεια φωνή της παράδοσης, στους δικτάτορες, στους ειδικούς ή απλώς να δίνει τη θέση της στην ασύνετη τεμπελιά, επιτρέποντας σε άλλους να αποφασίζουν για ζητήματα δημόσιας σημασίας.

Ο Κινέζος σατιρικός και όχι μόνο συγγραφέας Λιν Γιουτάνγκ εν ώρα εργασίας στην εφεύρεσή του, μια γραφομηχανή κινεζικών χαρακτήρων. Τα γραπτά του διακωμωδούσαν την προπαγάνδα και τη λογοκρισία της κυβέρνησης των Εθνικιστών του 1930. Το πρώτο από τα πολλά βιβλία που έγραψε στην αγγλική γλώσσα με τίτλο *My Country and My People* (1935) έκανε μεγάλες πωλήσεις.

Η πορεία της δημοκρατίας στον χρόνο, από την αρχαιότητα μέχρι τις σύγχρονες προκλήσεις

Στο κατατοπιστικό αυτό βιβλίο ο καταξιωμένος πολιτικός στοχαστής John Keane, αξιοποιώντας χάρτες, διαγράμματα και εικόνες, καταθέτει την περίπλοκη ιστορία των δημοκρατικών ιδεών και πρακτικών.

Περιγράφει τις πρώτες δημοκρατίες συνέλευσης στη Μέση Ανατολή και την Ελλάδα, συνεχίζει με την ευρωπαϊκής έμπνευσης δημοκρατία εκλογών και τη γέννηση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, ενώ φτάνει στη σύγχρονη δημοκρατία ελέγχου, καταδεικνύοντας τους κινδύνους από την κυριαρχία του νέου δεσποτισμού.

*Μια τολμηρή υπεράσπιση
του πολύτιμου παγκόσμιου ιδανικού,
που μας κάνει να αναρωτηθούμε:*

Η δημοκρατία έχει ιστορία, έχει όμως και μέλλον;

ISBN: 978-618-03-3554-5

9 786180 335545

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 83554

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ

e-book